

AKADEMIK FRANJO ŠANJEK OP (1. travnja 1939. – 27. srpnja 2019.)

Andrea FILIĆ

Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Vlaška 38, p.p. 432, 10 001 Zagreb
andrea.filic@kbf.unizg.hr

Vanda KRAFT SOIĆ

Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Vlaška 38, p.p. 432, 10 001 Zagreb
kraftsoicv@kbf.hr

Umirovljeni profesor Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, akademik Franjo Šanjek nakon duge je bolesti 27. srpnja 2019. prešao s ovoga svijeta u krilo Očevo. Iz majčina je krila službeno izašao 1. travnja 1939., no zapravo se rodio nekoliko dana ranije. Iz perspektive povjesničara, koji je i sam bio, datum njegova rođenja mora se smatrati povijesnom netočnošću koju bi trebalo ispraviti. No iz perspektive čovjeka, to nam se mijenjanje stroge povijesne istine otkriva u jednom drugom svjetlu: prema Šanjekovim riječima, majka ga je za zakašnjenjem dala upisati u knjige kako bi sa svojim novorođenim djetetom mogla provesti koji dan više na porodiljom dopustu.

Franju Šanjeka eminentno su odlikovale dvije osobine. S jedne je strane to znanstvena izvrsnost povjesničara, o kojoj egzaktno svjedoči njegova znanstvena biografija. S druge strane to je toplo čovjekoljublje osobe velikog srca o kojoj svjedoče oni koji su ga poznavali.

Nakon osnovnoškolskog obrazovanja (Sveti Ilija) i srednjoškolskog obrazovanja (Zagreb, Varaždin, Bol na Braču) studira na Dominikanskoj visokoj bogoslovnoj školi u Dubrovniku, gdje 1962. postiže bakalaureat filozofskih znanosti, i na Katoličkome bogoslovnom fakultetu u Zagrebu, gdje 1966. postiže magisterij teoloških znanosti. Godine 1968. stječe magisterij povijesnih teoloških znanosti u Vatikanu (*Scuola di paleographia e diplomatica*), a godine 1971. doktorat povijesnih znanosti na Sveučilištu u Parizu – *Sorbonne*, obranivši

temu »'Bosanski krstjani' i katarsko gibanje na srednjovjekovnom Zapadu od 13. do 15. stoljeća«.

Već tijekom srednjoškolskog obrazovanja Šanjek se pridružio Redu braće propovjednika, dominikancima, gdje prve zavjete polaže 1958. godine, a svečane 1963. godine. Za svećenika je zaređen 29. lipnja 1965. u Zagrebu. U svojoj je Provinciji u više navrata obavljao mnoge važne službe. Godine 2003. braća su ga izabrala i Generalna kurija potvrdila za provincijala Hrvatske kapucinske provincije, no zbog brojnih je obveza morao zahvaliti na službi.

Bio je prvi, i do današnjih dana ostao jedini svećenik koji je nakon Drugoga svjetskog rata 30. siječnja 1997. godine primljen u redovito članstvo Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti.

Na Katoličkome bogoslovnom fakultetu u Zagrebu prisutan je od 1970. godine, kada je izabran za asistenta na Katedri crkvene povijesti. Godine 1974. izabran je u zvanje docenta, 1993. u zvanje izvanrednog, a 1998. redovitog profesora te 2003. u zvanje redovitog profesora u trajnom zvanju. Od 1984. do 2010. godine, tj. do umirovljenja, bio je pročelnik Katedre crkvene povijesti i predstojnik Instituta za crkvenu povijest. Od 1994. do 1998. godine bio je dekan Fakulteta. Za njegove je dekanske službe dovršen proces ispravljanja nepravde nad Katoličkim bogoslovnim fakultetom, koji je 1952. godine bio isključen (*de facto*, ali i ne *de iure*) iz Sveučilišta u Zagrebu, tj. bio je dovršen proces reintegracije Fakulteta u zajednicu Sveučilišta. Franjo Šanjek bio je 1996. godine jedan od potpisnika Ugovora o položaju i djelovanju Katoličkoga bogoslovnog fakulteta u sastavu Sveučilišta u Zagrebu. Na našem je fakultetu predavao crkvenu povijest, metodologiju i pomoćne povijesne znanosti a na brojnim drugim fakultetima i sveučilištima u Hrvatskoj i inozemstvu i mnoge druge predmete. Bio je predavač na Hrvatskim studijima u Zagrebu (od 1994.), na Odsjeku za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Rijeci (od 1999.) i na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu (poslijediplomski znanstveni studij sociologije, 1996. i pedagogije, 1998.). U svojstvu gosta predavača bio je pozvan na sveučilišta u Fribourgu (1986. i 2008.), Ottawi (1987.), Carcassoneu (1991.) i Parizu (Sorbonne, 2007.).

Kao znanstvenik sudjelovao je na brojnim simpozijima u domovini i inozemstvu. Njegova bibliografija ima preko tri stotine znanstvenih, stručnih i popularnih radova na hrvatskom i stranim jezicima. Bio je suradnik u mnogim enciklopedijama i leksikonima u Hrvatskoj i inozemstvu. Bio je voditelj znanstvenih projekata »Značenje jadranskog prostora u kontekstu europskih društvenih procesa, 15. – 20. st.«, »Srednjovjekovna znanstvena baština Hrvata« i »Hrvati i 'Europa duha' od 15. do 18. stoljeća«. U svojem je znanstveno-

-istraživačkom radu osobito bio usmjeren proučavanju doprinosa velikih, ali široj javnosti nepoznatih Hrvata u europskim društvenim i kulturnim procesima srednjeg vijeka. Ne iznenađuje stoga da je bio član povijesne komisije u postupku za kanonizaciju blaženog Augustina Kažotića. Jednakim se žarom, kao u slučaju promocije hrvatskih srednjovjekovnih intelektualaca, u devedesetima založio za širenje istine o Domovinskom ratu te za priznanje i promociju samostalne Republike Hrvatske.

Važnost Šanjekovih znanstvenih zalaganja prepoznali su crkveni ali i izvanckrveni znanstveni krugovi, koji su mu povjeravali mnoge odgovorne službe. Bio je prvi predsjednik Hrvatskoga nacionalnog odbora za povijesne znanosti (1992. – 1999.) i Nacionalnog odbora za komparativnu crkvenu povijest (1995. – 2005.) unutar *Commission Internationale d'Histoire Ecclésiastique Comparée* (Međunarodna komisija za komparativnu crkvenu povijest). Od 2005. godine bio je član Upravnog vijeća Hrvatskoga memorijalno-dokumentacijskog centra Domovinskog rata. Od 2015. do 2018. godine bio je tajnik Razreda za društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, od 2008. do 2016. godine voditelj Zavoda za povijesne znanosti HAZU-a u Zadru, a od 2016. do smrti voditelj Zavoda za znanstveni i umjetnički rad HAZU-a u Đakovu.

Godine 1996. odlikovan je Redom Danice hrvatske s likom Marka Marulića za osobite zasluge u kulturi, a 2004. primio je godišnju državnu nagradu za značajno znanstveno dostignuće na području humanističkih znanosti u proučavanju europskih vjerskih strujanja u razvijenom srednjem vijeku. Osim toga, bio je i član i zamjenik predsjednika Odbora za dodjelu državnih nagrada (od 2001.).

Jedan je od utemeljitelja časopisa *Croatica christiana periodica* (1977.) te je dugi niz godina bio i njegov glavni urednik (1978. – 2017.). Bio je član uredničkog odbora časopisa *Mémoire dominicaine* (Pariz), *Prilozi za istraživanje hrvatske filozofske baštine* (Zagreb), *Heresis* (Carcassonne), *Starine HAZU-a* (Zagreb) te glavni i odgovorni urednik *Radova Zavoda za povijesne znanosti HAZU-a* (Zadar).

Premda je gotovo punih četrdeset godina bio glavni i odgovorni urednik znanstvenog časopisa Katoličkoga bogoslovnog časopisa *Croatica christiana periodica*, nije bio usmjeren samo tom časopisu nego i *Bogoslovskoj smotri*. Na njegov je projekt »Srednjovjekovna baština u Hrvata« 2006. godine zaposlen znanstveni novak – mladi urednik časopisa – asistent. Time je akademik Šanjek omogućio da naš časopis dobije pomoć koja je zbog obima poslova postala neophodna. U *Bogoslovskoj smotri* objavio je sedam znanstvenih članaka, četiri recenzije, tri priopćenja i biobibliografiju Jordana Kuničića. Povrh toga, u njoj su objavljena i tri govora koja je kao dekan održao na Teološko-pastoralnim

tjednima te jedan govor o promociji diplomanata 11. ožujka 1996., prije potpisivanja Ugovora Sveučilišta u Zagrebu i Fakulteta.

Potonji je govor, u kojem je istaknuo važne točke višestoljetne povijesti Fakulteta, završio ovim riječima: »Šezdeset četiri diplomantice i diplomanta, iz svih krajeva Lijepe Naše, a i dalje, koje ovim svečanim činom promoviramo u diplomirane teologinje i teologe Katoličkog bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, neizbrisivi su svjedoci otvorenosti ove stoljetne ustanove duhovnom i kulturnom napretku hrvatskog naroda i svih njegovih prostora. Čvrsto vjerujem da će svojim znanjem, sviješću i otvorenošću pridonijeti duhovnoj i intelektualnoj obnovi cjelokupnog hrvatskog nacionalnog 'corpusa'.«¹

Otvarajući 1998. godine XXXVIII. Teološko-pastoralni tjedan u Zagrebu, koji se bavio temom kršćanskog odgoja mladeži u hrvatskom društvu, rekao je sljedeće: »[...] usprkos brojnih poteškoća, današnji mladi ljudi kadri su iskazati povjerenje, vjernost, ljubav. Odgovornost je na nama: možemo li im mi posvjedočiti nježnost, razumijevanje, ne priječiti im odrastanje, podsjetiti ih na beskrajnu strpljivost koju Stvoritelj iskazuje nama, djelu svojih ruku.«²

Navedena nas dva izvatka iz Šanjekovih govora živo podsjećaju na njegov odnos prema njegovim studentima koji su postajali njegovim suradnicima i prijateljima. Od nas je uvijek tražio rast u znanju i stručnosti. Ljutilo bi ga priklanjanje duhovnoj ili intelektualnoj površnosti i, još više, zatvorenost u vlastite skućene poglede. Ujedno se osjećao gotovo očinski odgovornim za nas. Nastojao je razumjeti naše padove i strpljivo nam dopuštao da kroz njih odrastamo.

U Šanjekovu pristupu nama susretale su se dvije naznačene težnje koje su obilježile njegov život: zahtjev za povijesnom i ljudskom egzaktnošću i nježna briga koja se prije svega očitovala kao nenametljiva prisutnost. Obje je povezivala radost. Franjo Šanjek svojim nas je životom učio kako znanost, kojoj valja pristupati s akribijom, može biti i radost, a ne tek mukotrpnost. Učio nas je, što tek sada možemo jasno vidjeti, važnosti i radosti jednostavnog bivanja zajedno, sustavnog iskazivanja malih znakova pažnje koji ne očekuju uzvata. Učio nas je da znanstvenici mogu i moraju biti prijatelji. Tomu nas je, bez mnogo riječi – često tek izrazom bolnog ili prestrašenog lica, koje se kroz susret mi-

¹ Franjo ŠANJEK, Promocija diplomanata na Katoličkom bogoslovnom fakultetu 11. ožujka 1996., u: *Bogoslovska smotra*, 66 (1996.) 2–3, 536.

² Kršćanski odgoj mladeži u hrvatskom društvu. XXXVIII. Teološko-pastoralni tjedan za svećenike, Zagreb, 27. – 29. siječnja 1998. Uvodna riječ dekana Katoličkog bogoslovnog fakulteta prof. dr. Franje Šanjeka, u: *Bogoslovska smotra*, 68 (1998.) 1, 1.